

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 7 ตุลาคม 2542

Vitamin, Inc.

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

‘บริษัทวิตามินแห่งโลก’ หรือ Vitamin, Inc. กำลังถูกกระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกาทำลายถึงระดับฐานราก

‘บริษัทวิตามินแห่งโลก’ มิใช่บริษัทที่มีตัวตนทางกายภาพ หากแต่เป็น ‘บริษัทจำลอง’ ที่ยักษ์ใหญ่ผู้ผลิตวิตามิน ‘จัดตั้ง’ ขึ้นเพื่อผูกขาดตลาดวิตามินและเอาเปรียบผู้บริโภค

‘บริษัทวิตามินแห่งโลก’ ก่อตั้งในปี 2533 โดยผู้ผลิตวิตามินยักษ์ใหญ่ 3 บริษัท อันได้แก่ Roche Holding AG แห่งสวิตเซอร์แลนด์ BASF AG แห่งเยอรมนี และ Rhone-Poulenc S.A. แห่งฝรั่งเศส

ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทยักษ์ใหญ่ทั้งสามจะนัดพบตามเมืองตากอากาศในยุโรปในช่วงฤดูร้อนทุกปี โดยถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดที่จะไม่พบปะในสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเกรงเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรมอเมริกันจะ ‘ดมกลิ่น’ ได้ ในการ ‘ประชุม’ ประจำปี จะมีการเจรจาเพื่อกำหนดปริมาณการผลิตวิตามินประเภทต่างๆ รวมตลอดจนการกำหนดราคาและส่วนแบ่งตลาดของแต่ละบริษัท ในระหว่างปี ผู้บริหารระดับรองลงมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายการตลาดและผู้บริหารระดับภูมิภาค จะประชุมกันทุก 3 เดือน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและติดตามสถานการณ์ในตลาด การ ‘ประชุม’ ไม่มีการบันทึกรายงานการประชุม ทุกอย่างตกลงกันด้วยวาจา เพื่อป้องกันมิให้มีหลักฐานเอกสาร อันจะใช้ในการดำเนินคดีการละเมิดกฎหมายป้องกันการผูกขาด (Anti-trust Law) ได้

ทุกสิ้นปี ตัวแทนบริษัทยักษ์ใหญ่ทั้งสามจะร่วมกันประเมินผลการประกอบธุรกิจตามข้อตกลง หากบริษัทใดสามารถจำหน่ายวิตามินเกินโควต้าที่ได้รับจัดสรร จะต้องมีการเกลี้ยผลผลิต ด้วยการรับซื้อวิตามินจากบริษัทที่ร่วมข้อตกลงที่ขายผลผลิตต่ำกว่าโควต้า

Vitamin, Inc. มีลักษณะเป็น International Cartel ต้องการผูกขาดตลาดวิตามินระหว่างประเทศ และต้องการกำไรจากการผูกขาด ด้วยการผลักดันให้วิตามินมีราคาแพง ประพฤติกรรมดังกล่าวนี้จึงขัดกับกฎหมายป้องกันการผูกขาด สหรัฐอเมริกามีความเข้มงวดและเคร่งครัดในการบังคับใช้กฎหมายป้องกันการผูกขาดมากกว่าสหภาพยุโรป บริษัทยักษ์ใหญ่ทั้งสามจึงต้องสมหัวกันในยุโรป เพื่อให้ปลอดภัยจากสายตาของเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรมอเมริกัน

ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ยักษ์ใหญ่ทั้งสามยึดกุมส่วนแบ่งตลาดวิตามินในสหรัฐอเมริกาถึง 75% โดย Roche Holding AG มีส่วนแบ่งตลาด 40% BASF AG 20% และ Rhone-Poulenc S.A. 15%

Roche Holding AG ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2437 มีสำนักงานใหญ่ ณ นครเบเซิล (Basel) ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ผลผลิตหลักมีอยู่ 2 ประเภท คือ ยา และวิตามิน โดยที่รายได้ประมาณสองในสามมาจากการผลิตยา และเป็นบริษัทผลิตวิตามินที่ใหญ่ที่สุดในโลก Roche มีชื่อเสียงในการผลิตยาประเภท antibiotics และยากล่อมประสาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Librium (2503) และ Valium (2506) เมื่อ Valium สิ้นอายุสิทธิบัตรในสหรัฐอเมริกาในปี 2528 Roche ต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์การเงิน ในเวลาต่อมา Roche ก้าวเข้าสู่ธุรกิจเทคโนโลยีชีวภาพ ด้วยการซื้อหุ้น 64% ใน Genetech ในปี 2533

BASF AG ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2404 เดิมมีชื่อว่า Badische Anilin and Soda-Fabrik สำนักงานใหญ่อยู่ที่เมือง Ludwigshafen ประเทศเยอรมนี มีเครือข่ายสาขาในประเทศต่างๆรวม 39 ประเทศ และมีผลผลิตขายในประเทศต่างๆรวม 170 ประเทศ ประกอบด้วยธุรกิจหลักรวม 6 กลุ่ม โดยที่ธุรกิจแรกเริ่มคือ ผลิตภัณฑสีและการเคลือบสี ต่อมาจึงขยายการประกอบ การสู่อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมพลาสติกและใยสังเคราะห์ และผลิตภัณฑสุขภาพและโภชนาการ ท้ายที่สุด ก็ย่างก้าวสู่อุตสาหกรรมน้ำมันและก๊าซธรรมชาติและบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ BASF AG เป็นยักษ์ใหญ่ในอุตสาหกรรมเคมี จะเป็นรองก็แต่ Hoechst Group เท่านั้น

Rhone-Poulenc S.A. ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2471 สำนักงานใหญ่อยู่ที่ Courbevoie Cédex ชานเมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส เดิมเป็นวิสาหกิจเอกชน ต่อมามีปัญหาทางการเงินจนรัฐบาลฝรั่งเศสต้องเข้าไปประคับประคอง และกลายเป็นรัฐวิสาหกิจในปี 2525 ในยุคประธานาธิบดีฟร็องซัวส์ มิตเตอรั็งด์ ต่อมาในปี 2536 รัฐบาลฝรั่งเศสนำหุ้นขายคืนแก่เอกชน ในปัจจุบัน รัฐบาลฝรั่งเศสถือหุ้นเพียงประมาณ 12% จึงนับเนื่องเป็นวิสาหกิจเอกชน Rhone-Poulenc S.A. ประกอบธุรกิจหลัก 4 กลุ่ม อันได้แก่ ผลิตภัณฑสุขภาพอนามัย ผลิตภัณฑเคมีใยสังเคราะห์และโพลีเมอร์ส และเคมีภัณฑการเกษตร โดยที่ผลิตภัณฑสุขภาพอนามัยให้รายได้ 40% ของรายได้รวม Rhone-Poulenc S.A. มีชื่อเสียงในการผลิตยาประเภท antibiotics และ antihistamines และเคยร่วมกับ Merck and Co. แห่งสหรัฐอเมริกาในการผลิต multivaccines สำหรับเด็ก

กระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกาเริ่มระแคะระคายเครือข่ายของ Vitamin, Inc. และแล้วในเดือนกุมภาพันธ์ 2542 อาณาจักรของ Vitamin, Inc. ก็พังทลาย หลังจากที่มีชีวิตเกือบครบทศวรรษ Rhone-Poulenc S.A. ยอม 'ขาย' เพื่อนร่วมเครือข่ายด้วยการป้อนหลักฐานเอกสารให้แก่กระทรวงยุติธรรมอเมริกัน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการไม่ต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย ต่อมาเมื่อ

วันที่ 20 พฤษภาคม 2542 กระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกาสั่งปรับ Roche Holding AG จำนวน 500 ล้านดอลลาร์อเมริกัน และ BASF AG จำนวน 225 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ส่วน Rhone-Poulenc S.A. ไม่ถูกปรับด้วยเหตุที่ร่วมมือเป็นพยานให้กับฝ่ายอัยการ ทั้ง Roche Holding AG และ BASF AG จำยอมจ่ายค่าปรับ มิฉะนั้นอาจต้องสูญเสียตลาดอเมริกันทั้งตลาดในสัปดาห์ที่ถูกลงโทษนั่นเอง หุ้นของบริษัททั้งสองราคาตก แต่ไม่มากนัก Roche ยังคงมั่นใจว่าจะสามารถดำรงความยิ่งใหญ่ในตลาดวิตามินต่อไปได้ แม้จะไม่มี Vitamin, Inc. อีกแล้วก็ตาม

Roche Holding AG เคยถูกกระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกาสั่งปรับในฐานะ 'ฮั้ว' กำหนดราคาวิตามินในปี 2519 มาก่อน การถูกสั่งปรับครั้งนี้จึงมีใช้ครั้งแรก และเป็นการทำ ความผิดในกระทงเดียวกัน เพียงแต่เวลาแตกต่างกัน 23 ปี ผู้บริหารปัจจุบันพยายามบอץให้ เป็น ความผิดของผู้บริหารในอดีต ทั้งนี้ มีรายงานข่าวว่า กระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกากำลัง พิจารณาลงโทษผู้บริหารในอดีตของ Roche Holding AG ในฐานะปัจเจกบุคคล

อย่างไรก็ตาม กระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกาเชื่อว่า ผู้ที่ร่วมใน Vitamin, Inc. มิได้มีเพียงยักษ์ใหญ่ทั้งสามเท่านั้น โดยที่บริษัทที่ร่วมอยู่ในเครือข่ายขายวิตามินแพงอาจมีถึง 12 บริษัททั้งในยุโรปและญี่ปุ่น ในเดือนกันยายน 2542 กระทรวงยุติธรรมอเมริกันพิจารณาลงโทษ บริษัทญี่ปุ่นรวม 3 บริษัทในฐานะร่วมเครือข่าย Vitamin, Inc. บริษัทญี่ปุ่นทั้งสามได้แก่ Takeda, Eisai และ Daiicbe ทั้งนี้คาดว่า เงินค่าปรับทั้งหมดในคดี Vitamin, Inc. อาจสูงถึง 1,100 ล้านดอลลาร์อเมริกัน (*Financial Times*, September 8, 1999)

แม้ว่ายักษ์ใหญ่ผู้ผลิตวิตามินจะถูกลงโทษไปแล้วในฐานะประกอบอาชญากรรม ละเมิดกฎหมายป้องกันการผูกขาด แต่มีความเป็นไปได้ที่ผู้บริโภคอาจพิจารณาดำเนินคดีทางแพ่ง กับบริษัทผู้ผลิตวิตามินในลักษณะกลุ่มผู้ได้รับความเสียหาย (Class-action Lawsuits) ในฐานะที่ ทำให้ต้องซื้อวิตามินแพงกว่าที่ควร ทั้งนี้ผู้ซื้อวิตามินมิได้มีแต่ผู้บริโภคที่ต้องการสารเสริมอาหาร เท่านั้น หากยังมีผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์อาหาร อีกด้วย

Vitamin, Inc. เป็นประจักษ์พยานที่แสดงถึงอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจของ บรรษัทระหว่างประเทศ บรรษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้หน้าฉากสวมหน้ากากการค้าเสรี และเรียกร้องให้ ประเทศต่างๆเปิดตลาด เพื่อให้ผู้ผลิตเข้าไปเสนอขายสินค้า (market access) แต่หลังฉากกลับ ปฏิบัติการรวบอำนาจผูกขาด และฮั้วกันกำหนดราคา ซึ่งขัดต่อปรัชญาเศรษฐกิจเสรีนิยม อันเน้น การแข่งขันที่เป็นธรรม